

Langø 1251 – 1998

Indledning

Denne beskrivelse af "Langø's" historie er blevet til, da jeg på en forenings opfordring blev anmodet om at fortælle lidt om øen. Der fandtes intet i lokalarkiverne. Jeg fandt nogle korte notitser og oplysninger fra private, som har haft tilknytning til øen. Det er mit håb, at læsere og efterfølgende generationer vil have glæde af hæftet. Oplysningerne er nedskrevet så nøjagtigt, som det har været mig muligt.

Underskrevet *Sv. Aa. Nielsen*

- - -

L a n g ø

Langø nævnes første gang i Valdemar d. 2. Jordebog, hvor den kaldes "Lang", og her nævnes at være et jagthus på øen.

1771 Beskrives Langø af rentekammeret.

123 ha = 221,5 tdl. / 23,6 td. hartkorn

Langø hører under Kalvehave Sogn med ikke under 50 beboere, 3 gårde, 1 husmandssted, 9 huse – deraf smedje og skolehus.

Igennem ca. 100 år nævnes slægten **Andersen-Kræmmer** som beboere på øen.

Gården på vestenden af øen hed i tidligere tider "**Jensens Minde**". Ejendommen kom senere til at hedde "Langøgård". Jordtilliggendet har været markerne Langøgård og St. Korsø. På gården var der en stubmølle, hvor resterne af fundamentet kan ses på Møllehøjen på marken Langøgård.

På nordsiden af øen, overfor marken St. Korsø fandtes et mindre husmandssted, som sandsynligt har suppleret indtægten med fiskeri. Jordstykket betegnes i dag som "Jeppes Ager".

På sydsiden og midten af lå tidligere en gård "**Mariesminde**". Gården kom senere til at hedde "Stengården". Jordtilliggendet bestod af Smedemarken-Bymarken (nu flyveplads) – Bregnebjerg. Ejendommen kom senere til at hedde "Langø Avlsgård".

Når man tænker tilbage på øens historie, skal det erindres, at der ingen diger fandtes omkring øen. Det vil sige, at mindst den ene tredjedel af de nuværende marker blev oversvømmet ved højvande, og en stor del af øen har været strandenge, som kun kunne anvendes til afgræsning og høslæt.

Den tredje gård på øen er "**Strandgården**". Jeg har ingen kendskab til, at den skulle have haft andre navne. Strandgården bestod af markerne, Hyldebjerg – den nuværende park - Granplantagen – Gl. Bymark og Østerhoved.

Ved århundredskiftet (1900) var "Strandgården" på ca. 65 tdl. Oplysningen har jeg fra min far, Gunnar Nielsen, der er født på Strandgården i 1911 og senere gårdejer på "Bahlgården" i Bahl. Ved århundredskiftet købte min oldefar, Kristoffer Johansen gården. Der var kvægbesætning, 3 spand heste med tillæg.

Der var 3-4 karle og min farfar som førstemand. Kristoffer Johansen havde gården en snes år, men afhændede på grund af, at det var svært at få ordentlig arbejdskraft til øen.

Og oldefar købte så "Sømandsgården" på Bogø.

1918 køber **Erhard Rasmussen** alle gårdene på øen, nogle tidligere ejere bliver som bestyrere – i alt 123 ha (gårdene bliver ikke sammenlagt – derom senere).

Erhard Rasmussen var frøavler og havde to frøenserier – et i Køng og et på Bakkebøllegården "Rosnæs". Erhard Rasmussen erhvervede "Langø" med det formål at dyrke frø (hvilket øen med den lille nedbørsmængde er god til).

1919 begynder Rasmussen planlægning og etablering af dæmning og broforbindelse fra øen og til Sjælland, hvilket også blev fuldført for en pris af 70.000 kr. – det lyder i vore dage billigt, men en dagløn var dengang ca. 1 kr., og det var for over ti timer.

Ved etableringen af dæmningen var der nok ikke taget højde for den meget stærke strøm, der kan være omkring Langø ved en stærk nordøstenstorm. Sikringen af dæmningen har ikke været god nok, for senere kom en sådan storm og slog store huller i dæmningen. Det blev meget dyrt at retablere skaderne, så dyrt at øen blev afhændet.

Erhard Rasmussen havde før frøenserierne og Langø startet et sukkerkøgeri i Sakskøbing. Det blev vist for stort økonomisk, men det blev starten på sukkerroerdyrkning i Danmark, og det blev starten til "De Danske Sukkerfabrikker".

Med etableringen af dæmningen mellem Langø og Sjælland ophørte undervisning på Langø og børnene kom til Langebæk skoler.

1924 køber overlæge L.B. Lundstein og frue, boende og praktiserende i Vordingborg, så Langø. Og så begynder der en helt ny æra for øen.

Dæmningen blev yderligere sikret. Der blev lagt strømforbindelse og telefon til øen. Der blev bygget diger på alle de lavtliggende strandenge. Der blev bygget pumpestationer, lagt store og dybtliggende hovedledninger og markerne og engene blev afvandet. Det har været et meget stort projekt, da det afvander ca. 1/3 af øen. På "Langøgård" havde man malkekvæget og på gården var der to lejligheder til dem, som passede køerne. Der var da blevet anlagt vej fra Stengården til Langøgård.

På "Stengården" var der bolig for inspektør og forvalter og 5 karle. I staldene var der heste og ungvæg.

I 1940-erne brænder "Stengården" og der bliver nu opført en ny og fuldt moderne og velindrettet gård med en stor kostald – hestestald og bokse – lade faciliteter til personale, køle- og fryserum.

"Langø avlsgård" er nu etableret. Malkekøerne kommer til de nye stalde og ungvæget til Langøgård; men som før nævnt var gårdene på Langø ikke lagt sammen, og det var på et tidspunkt, hvor man udstykkede alle andre steder. Lundstein måtte derfor opkøbe jord på Ringstedegnen og oprette tre statshusmandsbrug og betale nogle store afgifter til staten, for at få lov til at sammenlægge Langø til ét landbrug. Ja tiderne skifter jo noget, når man sammenligner med i dag.

Fru Lundstein var reservelæge sammen med sin mand og var en dame, der var lige så energisk og havde planer og ambitioner med øen.

De blev anlagt en frugtplantage på 10 tdl. – der blev anlagt gartneri og bygget drivhuse med varme. Der blev etableret et helt nyt vandværk (det er der stadig, det blev lagt dér, hvor man hentede jorden til dæmningen).

Der blev bygget en ny stor bygning med frugtlager og kælder, et mindre værksted, toiletfaciliteter og lokale med portgennemkørsel til vareudlevering. Det var nu et stort moderne gartneri/frugthave. Der var gennem flere år ansat ca. 25 medhjælpere og faste gartnere.

Der kom kunder fra fastlandet, varer blev sendt med toget fra Langebæk Station, øens lastvogn var travlt beskæftiget, kørsel af mælk til Stensved mejeri – **om efteråret kørtes sukkerroer til Stege Sukkerfabrik.**

Før i tiden blev sukkerroerne udskibet fra broen ved Langø avlsgård (Rester af broen kan ses endnu???) . Udskibning ophørte, da Mønsbroen blev åbnet.

1943 afhændede lægerne praksis og ejendom i Vordingborg. De havde begge i mange år arbejdet meget hårdt og helligede sig nu begge Langø.

Ægteparret Lundstein satte sig nu for at få bygget et stort hus eller hovedbygning. Kongelig bygningsinspektør Thomas Havning blev anmodet om at fremkomme med en tegning og et projekt. Resultatet blev en flot hovedbygning, som ligger der endnu. Det er blevet mig oplyst, at det er en tro kopi af en større bygning et sted på Sjælland. Bygningen på en sydvestvendt skråning, med en fantastisk udsigt til en storslået natur, og det gælder alle årstider. Smukkeste synes jeg er en stille sommeraften, når stranden er blank – skoven spejler sig i vandet - udsigt til Petersværft – Tærø – og min barndoms ø Bogø i baggrunden. Fru Lundstein kontaktede havearkitekt Carl th. Sørensen, og sammen fik de anlagt et ikke meget stort haveanlæg, ca. 1 tdl. Med en mindre sø, en dejlig terrasse foran havestuen og med det skrånende terræn mod søen er det meget flot.

Ægteparret Lundstein havde ingen børn, og sidst i 60-erne begyndte de at fundere over, hvad der skulle ske med Langø. De stod nu med deres livsværk i fuld funktion og ønskede det bevaret bedst muligt.

Det blev en nevø, som på daværende tidspunkt havde begyndt at se på et sådan. Fru Lundstein traf beslutningen om, at ham skulle det være.

Manden var Jens Greve Krag-Juel-Vind-Frijs. I daglig tale kaldet Greve Frijs.

Greven og grevinden med familie boede dengang i Malmø. Greven havde først prøvet at være landbrugselev hos familie på Ydernæsgård ved Næstved, men besluttede sig så for at tage på Niels Broks Handelsskole. Efter afsluttet eksamen fik greven ansættelse i firmaet Poul Bergsøe & Søn's Metalværk i Malmø. Greve Frijs blev der i 28 år og begyndte så selv i dansk erhvervsliv – noget med part i et par fabrikker i Københavnsområdet og en maskinfabrik i Brabrand ved Århus. Senere som ejer af "Coor Sølv" i Vejle og "Krone Sølv" i Slagelse og på et senere tidspunkt som ejer af flagfabrikken "Dannebrog" i København. Familien havde da domicil i en større lejlighed ved Sct. Annæ Plads.

1964 køber greveparret Frijs Langø. Det var inden Danmark kom ind i EF. Lønningerne i landet var stærkt stigende, priserne på korn og frugt var langt nede, frugtpriserne kunne ikke betale plukning, udenlandsk frugt var billigere. Kvægbruget blev også af lønningsmæssige årsager afskaffet.

Der kom nu en driftsleder og en traktorfører i landbruget, og i gartneriet fortsatte et par damer, som havde haft job på øen i mange år.

Lægeparret Lundstein blev boende i hovedbygningen. Familien Frijs indrettede privatbolig i de ældre bygninger – resterne af "Strandgården", som til dels er bygget sammen med hovedbygningen.

Familien Frijs boede så om sommeren på Langø og om vinteren i København.

Fru Lundstein levede til midten af 60-erne, og overlæge Lundstein dør i 1973 95 år gammel.

Da kvæghold og frugtavl ophørte, tilkøbte greven 3 mindre landbrug inde i Langebæk og tilplantede disse, den gamle frugtplantage og lille Korsø med grankultur dels til juletræer og til klippegrønt og landbruget havde primært frøavl.

Det var forvalter Ilving, som lagde et meget stort arbejde på øen. Fru Ilving passede hovedbygningen. Efter grevindens død, sørgede fru Ilving for madlavning til greven.

Der var nu kun en traktorfører, som boede i Smedehuset, så der var nu kun 4 voksne beboere på øen. Undertegnede, som skriver dette, havde dengang "Maskincentralen" i Vjemose, som min hustru og jeg startede i 1958.

I midten af 60-erne havde de meget frøavl på øen, og der fik vi så vores chance. Vi fik en rigtig od kunde, som var kunde til vi afhændede vores forretning i 1990.

I 25 år havde vi arbejde og tilladelse til fri færdsel på øen – de sidste 6 år som forpagtere af landbruget, da ca. 150 tdl. Og sideløbende havde vi en lille fedekvægsbesætning. Det frydede den gamle greve, som næsten daglig gik ud og kælede med dyrene. Jeg måtte til sidst advare greven mod at gå ind i indhegningen, da en tur på 1050 kg ikke altid er ufarlig.

Greven fik midt i 80-erne et økonomisk knæk. Han var aktionær i den daværende "Kronebank", og han fortalte mig senere, at han mistede godt 60 millioner ved den lejlighed, og han måtte derfor låne op i øen, men øens afkast har jo sin begrænsning, og i 1991 afhændede greve Frijs Langø og flyttede til "Christianssæde" på Lolland, hvor han tidligere i en årrække var administrator.

1991 køber Klaus Helmersen Langø.

Helmersen ejer godserne "Danstruplund" som privat bolig og "Nyrupgården", som er forretningsdomicil for Helmersens tøjfabrikker Carli Gry og Cottenfield. Han ejer desuden en ejendom i Skotland. Han er direktør for "Carli Gry Internationale". Helmersen har i skrivende stund ejet "Langø" i 7 år. Og øen har igen gennemgået en ny æra og til fuldstændig fornyelse.

Øen er igen blevet en perle i den sydsjællandske natur. Det er sådan, at når man ser disse ejendomme, som Helmersen har haft under kærlig og kyndig behandling, så er det glansbilleder i dagens Danmark. Det er flot gjort, til lykke med det.

Med den smule kendskab jeg har til Helmersen, så tror jeg, at han lever efter devisen "den der lever stille, lever godt".

Og "Langø" kan være et godt sted at slappe af i den sparsomme fritid.

Den oprydning og renovering af "Langø", som er sket i de nu 7 år Helmersen har ejet øen, er et meget stort og bekosteligt arbejde.

Alt er renoveret, samtlige bygninger komplet istandsat, hele hovedbygningen og de ældre bagved liggende bygninger er endevendt og restaureret med nænsom hånd. , de

Det tidligere frugtlager og kælder er indrettet som swimmingpool, de gamle drivhuse er fjernet og et nyt etableret. Der er anlagt tennisbane. Parken er omlagt og udvidet betydeligt – det er nu en flot harmonisk enhed.

Avlsgården, der er forvalterbolig, er nyistandsat, isoleret og har fået nyt tag.

I avlsbygningerne er alle vinduer udskiftet. Det gamle kornlager er fjernet, så hele ladebygningen kan rumme halm til den nye varmecentral, som forsyner alle bygninger på øen med varme.

I den tidligere kostald er der nu maskinhal og et rummeligt værksted med varme og diverse værktøj.

I maskinhallen står en fin og velholdt maskinpark. Den gamle smedje er fjernet. Den tidligere smedebolig er helt ombygget og udvidet og nu bolig for skytten.

Samtlige diger øen rundt er udbygget og sikret. Alle veje er istandsat, der er plantet ca. 20 tdl. Skov og levende hegn.

Der er etableret start- og landingsbane på Bymarken. Vi befinder os nu medio året 1998. Det jeg her har nedfældet, er hvad der har kunnet findes af notater i Aalbæk Jensens bog: "Livet på øerne", fra Acton Friis' bog: "Livet på øerne" og fra "Trap Danmark" samt det, der er oplyst fra andre, og hvad jeg kan huske og har oplevet.

Afslutning

Det materiale, som jeg har samlet og nedfældet, er tilegnet Langø's ejer, hr. Klaus Helmersen, Langebæk Lokalarkiv og Langebæk Kommunes tre skoler samt vore børn og børnebørn.

En tak skal lyde til min tidligere politiske modpart og gode samarbejdspartner borgmester Geert A. Nielsen, som velvilligt har stillet kopimaskine til rådighed til trykning af det nødvendige antal eksemplarer.

Med venlig hilsen fra

Svend Aage Nielsen

Morelvej 2, 4735 Mern

Ejere:

1771 Beskrives Langø af rentekammeret.

1918 Erhard Rasmussen køber alle gårdene på øen

1924 Overlæge L.B. Lundstein og frue

1964 Jens Greve Krag-Juel-Vind-Frijs (nevø til Lundsteins)

1991 Langø ApS v/a Tøjmanden Klaus Helmersen

2003 Langø A/S v/a Poul Christian Trolle

2017 Langø A/S v/a Forretningsmand Lars Erik Svendsen

2017 Forretningsmand Lars Svendsen (bragt i Sjællandske)